

İKİNCİ GÜN

BİRİNCİ TOPLANMA

19/8/1934 : Pazar

Açılma saati : 14

Başkan : Kâzım Paşa Hz.

Yazganlar : İsmail Müştak ve Faik Reşit Beyler.

Başkan — Müzakere başladı.

Şimdi geçen zabıt hulâsası okunacaktır.

Zabıt hulâsası:

“İkinci Türk Dili Kurultayı 1934 Ağustosunun 18 inci Cumartesi günü Dolmabahçe sarayında toplandı.

“Dil inkılâbiyle Türkün fikir dünyasına yeni bir can veren Reiscümhur Gazi Mustafa Kemal Hz. saat 14 te Kurultay salonunu şereflendirdiler. Önce İstiklâl Marşı çalındı ve ayakta dinlendi.”

“Sonra Kurultay Marşı çağırıldı.”

“Türk Dili Tetkik Cemiyeti Reisi ve Maarif Vekili Abidin Bey kürsüye gelerek Kurultayın açma nutkunu okudu. Abidin Bey Türkün maddi ve manevi düşmanlarına aman vermez bir savaş açmış olan Büyük Reisimizin düşmanların en başındaki bilgisizliğe karşı 1928 de harf inkılâbiyle başladığı döğüşmeyi 1932 de dil inkılâbiyle tamamladığını söyleyerek ilk Kurultaydanberi iki yıl içinde T.D.T.C. nin ortaya koyduğu müsbet eserleri izah ve millî kültür çalışmalarına hükümetin bütün elindeki kudretlerle yardım edeceği vâdini bir daha tekrara Başvekil Paşanın kendisini memur ettiğini beyan etti.

“Ondan sonra azayı Kurultaya bir başkan seçmeye davet etti. T.D.T.C. Umumî Kâtibi İbrahim Necmi B. söz alarak Kurultay Başkanlığına geçen Kurultayda olduğu gibi B.M.M. Reisi Kâzım Paşa Hz. lerini teklif ve bu teklif ittifakla ve alkışlarla kabul olunarak Kâzım Paşa Hz. Başkanlık makamını işgal eyledi.

“Kâzım Paşa Hz., dil birliği, el birliğinin, düşünüş ve ülkü birliklerinin en sağlam temeli olduğunu ve Uluğumuzun dil işini bu kadar önde tutması bundan ileri geldiğini söyleyerek Büyük Öndere sonsuz saygılarını sundu ve bir zamanlar bütün acunu kültür ışıklarıyla şenlendirmiş olan Türk uruklarının türlü türlü değişikliklere uğrayarak bir çoğunun ana dillerini bile unuttuklarını ve Türk ana dilini ve benliklerini koruyabilmiş Türk ulus ve uruklarının da türlü türlü siyasa ve din baskı ve zorluğu yüzünden Türk dili üzerinde işleyip onu yükseltmekten geri kaldıklarını ve bugün yazı dilimizin öz türkçeden ayrı ve bambaşka bir kılık alması bundan ileri geldiğini söyleyerek dilimizi sağlam temelli düzen ve türelere dayanan işlenmiş ve genişletilmiş, üstün bir bilgi ve bilgin dili kılığına getirmek için birinci Kurultay ilk verimli adımı attığı gibi, ikinci Kurultayın dil işini daha çok verimli yola koyacağına güvendiğini beyan ile Kurultaya kutlu çalışma diledi. Bundan sonra Kurultaya iki başkan vekili ve 4 kâtip seçmeye azayı davet etti. Söz alan Umumî Kâtip İbrahim Necmi Bey Başkan vekilliklerine Maarif Vekili Abidin ve Bursa mebusu Esat Beyleri, kâtipliklere İsmail Müştak, Faik Reşit, Refik Ahmet, Hakkı Süha Beyleri teklif etti ve kabul olundu.

“Kurultay Başkanı Kurultayın 3 İdarî Encümenine beşer ve 4 İlmî Encümenine yedişer aza seçilmesi lâzımgeldiğini söyledi. Bu azalıklar için Umumî Kâtipliğin teklif tezkereleri okundu. Nizamname Encümenine Cemil, İsmail Müştak, İzzet Ulvi, Reşat Nuri Beylerle Saadet Zihni Hanım; Takrirler ve Teklifler Encümenine Behice Fuat Hanımla Faik Reşit, Ferit Zühtü, Hüseyin Namık ve Şeref Beyler; Bütçe Encümenine Ahmet İhsan Bey, Nakiye Hanım, Rafet, Salâh Cimcoz ve Selim Nüzhet Beyler; Gramer Encümenine Ahmet Cevat, Besim Atalay, Fuat Raif, Hıfzı Tefvik, İbrahim Necmi, Baha ve Behçet Beyler; İstılahlar Encümenine İhsan Bey, Fuat Paşa, Kemal Cenap, Mahmut Sadı, Refet, Saim Ali, Süheyl Beyler; Filoloji Encümenine Ali Canip, Caferoğlu Ahmet, Hasan Âli, Ragıp Hulûsi Beylerle Profesör Samoiloviç, Abdülkadir Bey ve Profesör Zayçakovski; Dil karşılaştırmaları Encümenine Ahmet Cevat Bey, Profesör Gize, Hâmit Zübeyr, Martayan Beyler, Profesör Meşcaninof, Naim Hâzım ve Yusuf Ziya Beyler seçildi.

“Kurultay Başkanı, Kurultayı tebrik için iki bine yakın el yazısı geldiğini ve bunların isimlerini havi liste hazırlanıp bildirileceğini söyledi. Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey vasıtasıyla Sovyet Hariciye Komiser Vekili Krisinski yoldaş ile İstanbul Valisi Muhiddin Beyden gelen telyazıları okundu ve bunların hepsine teşekkür cevabı yazılması kararlaştırıldı.

“Bundan sonra Türk Dili Tetkik Cemiyetinin iki yıl içinde akademik bilim ve dil inkılâbı çalışmalarını ve Cemiyetin neşriyatını gösterir umumî raporla gelecek iki yıllık çalışma programını gösterir proje Umumî Kâtip İbrahim Necmi Bey tarafından okundu ve Cemiyetin 19 aylık malî işleri de izah olundu. Bundan sonra celseye 10 dakika ara verildi.

“İkinci celsede Moskovada Sovyetler Maarif Komiserinden ve Leningratta Sovyet İlim Akademisinden gelen tebrik telgrafları okundu ve teşekkür cevabı yazılması kararlaştırıldı.

“Bundan sonra ruznamenin tezler kısmına geçilerek T.D.T.C. Umumî Merkez Heyeti azasından Ahmet Cevat Bey Türk Dilinin yapılış karakterleri ve türkçenin Hint-Avrupa dilleriyle mukayesesini hakkındaki tezinin ilk kısmını izah etti. En son söz alan Umumî Kâtip İbrahim Necmi Bey, Kurultaya birçok tez geldiğini ve bunların hepsini okumak mümkün olmadığından bir kısmı ruznameye alınıp diğer kısmı ilmî encümenlere havale edildiğini, bu tezler o encümenlerde okunduktan sonra Kurultay kitabına zeyil olarak basılacağını söyledi ve Encümenlere havale edilen bu tezlerin listesini okudu.

“Kurultay Başkanı 19 Ağustos Pazar günü saat 14 te toplanmak üzere içtimaa nihayet verdi.”

Başkan — Okunan zabıt hulâsası hakkında bir mütalea var mı?

Yoktur. Aynen kabul edilmiştir.

T. D. T. C. Umumî Kâtibi İbrahim Necmi B. — Arkadaşlarım, dünkü rapordaki izahat arasında gerek derleme işlerinde ve gerek bütün dil işlerinde dışarı teşkilâtımızın hizmetlerinden bahsetmiştim. Fakat ilâve etmek lâzımdır ki, dışarı teşkilâtımız ayrı bir teşekkül değildir. Dışarı teşkilâtımız Halkevleridir. Halkevleri kurultaya da 44 mümessil ile iştirak etmiştir. Hem kendilerine hoş geldiniz demek,

hem de hizmetlerini burada tebarüz ettirmek isterim. Cumhuriyet Halk Fırkası, memleketin bütün kültür işlerine gösterdiği derin alâkadan, dil işlerine de büyük bir pay ayırmıştır. Fırkanın kültür ve gençlik müesseseleri olan Halkevleri, her yerde büyük bir faaliyetle dil işlerinde çalışmaktadır. Hatta dile ait olan muhaberelelerini doğrudan doğruya Cemiyet merkeziyle yapmaktadırlar. Bu suretle gösterilen büyük hizmetlerden dolayı hem C. H. Fırkasına, hem Halkevleri teşkilâtına — ki bu teşkilât münevver zümrenin ekseriyetini koynuna almış bulunuyor — buradan alenen teşekkür etmek, hem bir zevk, hem de bir borçtur.

Basılan ve basılacak kitaplardan bahsederken iki ismi anmağı unutmşum. Bunlardan biri basılmış olan birinci Kurultay zabıtlarıdır. Biri de basılmıya hazırlanmış olan, Besim Atalay Bey arkadaşımızın "Ekler ve Kökler," ismindeki eseridir. Bu eserin bir hulâsasını Kurultayda tez olarak izah edeceklerdir.

Başkan — Bu ifade tabiatıyla gelecek zapta girecektir.

Efendim; gelen tebrik telgraflarını gösterir bir liste hazırlanıyor, tevzi edilecektir. Dün burada ecnebi memleketlerden gelen telgraflar okundu, bunlara ilâveten bir telgraf daha geldi, malûmat kabilinden okunsun, cevabı yazılacaktır.

Çok yüksek işler yapan Kurultayınıza muvaffakiyetler dilerim.

Berlinde Prusya Akademisi Reisi

(Alkışlar).

Başkan — Ahmet Cevat Bey sözüne devam edecektir.

AHMET CEVAT BEYİN TEZİ

T. D. T. C. U. M. H. azasindean Çanakkale Mebusu Ahmet Cevat Bey, birinci gün başladığı tezine devam ile, Hint-Avrupa dil familyasının anadili olmak üzere bilginlerin tesbit ettikleri dil kurumu ile Türk dilini söz türetmeye yarayan ekler ve sözün cümledeki yerini gösteren belgiler bakımından bir gün evvel başla ığı karşılaştırmayı tamamlamış, bu beyanatı basılarak Kurultay azasına dağıtılmış olan şematik hulâsalardaki misallerle de teyit ettikten sonra,

“ ses - çem denklemesi „ adını verdiği ses ve mana teadülü nazariyesine geçerek, dil mukayeselerinde yalnız söz benzerliklerine bakmakla kalmayıp, mana feneriyle bunu teyide ihtiyaç bulunduğunu da misallerle göstererek, seslerin manaya delâleti hakkında izahat vermiş, yer yer alkışlanan tezini, bütün bu buluşları Büyük Önderin irşatlarına medyun olduğumuzu söyleyerek bitirmiştir.

Başkan — ‘Bundan sonra Saim Ali Beyin tezi vardır. Şimdi celseye on dakika ara vereceğim.

Kapanma saati
15,30

İKİNCİ TOPLANMA

Açılma saati
15,45

Başkan — Kâzım Paşa Hz.

Yazganlar — İsmail Müştak Bey, Ahmet Refik Bey.

Başkan — Buyurunuz Saim Ali Bey.

SAİM ALİ BEYİN TEZİ

T. D. T. C. Kurultay merkez bürosu azasından Ordinar-yus Dr. Saim Ali Bey, kürsüye gelerek, “ eski dil mefhumu ve politik terbiye „ hakkındaki tezini irat etmiştir. Yer yer alkışlanan bu tezde Saim Ali Bey, dil işinin politikada, terbiyede tuttuğu yüksek yeri izah ile dilimizin özleştirilmesi milliyet prensipinin zarurî icaplarından olduğunu Avrup yazarlarından aldığı misallerle göstermiş, dillerin tekheceli, iltisakî ve feleksiyonlu olarak tasnifi millî ileriliğe delâlet edemiyeceğini, bu tasnifin gittikçe çürüdüğünü gösterdikten sonra, Hint - Avrupa dillerinde kullanılan öneklerin çoğu ile bazı soneklerin türkçede tam kelime halinde varlığını ileri sürerek, “ co „ önekinin türkçe “ komak „ tan, “ ad „ ın dilimizde isim demek olan “ ad „ ile “ adamak „ tan, “ dis „ in türkçe “ dış „ tan ... geldiğini göstererek sürekli

alkışlar içinde en eski dil Türk dili olduğu neticesine varmıştır.

Başkan — 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma saati
16,50

ÜÇÜNCÜ TOPLANMA

Açılma saati
17,5

Başkan — Kâzım Paşa Hz.

Yazganlar — İsmail Müştak, Refik Ahmet Beyler.

Başkan — Müzakereye başlıyoruz, efendim. Söz Caferoğlu Ahmet Beyindir.

Kürsüye gelen Caferoğlu Ahmet B. (Rus dilinde ilk Türk dili yadıgârları) adını vermiş olduğu tezini okumağa başladı ise de bu sözlerine dil mevzuu ve dil tetkikleriyle alâkası olmıyan yersiz ve gayrimuvafık beyanat karıştırması üzerine müzakereleri takip buyuran Reiscümhur Hazretleri salonu terketmişler ve Kurultay Başkanı hatibin sözünü keserek kendisini kürsüyü terke davet etmiştir.

T. D. T. C. Umumî Kâtibi İbrahim Necmi Bey — Arkadaşları yeniden rahatsız edişim başka bir izah içindir. Kurultay talimatnamesindeki bir maddenin biraz fazla sıkı tefsire tâbi tutulduğunu bazı arkadaşlardan duydum. Orada denilmişti ki: Kurultayda esas, tezlerin tebliğidir. Bunlar üzerinde ilmî münakaşa daha ziyade komisyonlarda cereyan edecektir. Bundan, burada asla münakaşa ve itiraza dair söz söylenemez gibi bir mana çıkarılmış. Umumî Merkez Heyetinin maksadı, tezler üzerindeki ilmî münakaşaların komisyonlarda olmasıdır. Yoksa burada saygıdeğer azadan herhangi biri, herhangi bir mevzu üzerinde tenkitte bulunmak isterse, kürsü her zaman için serbes ve açıktır. Yalnız ricamız, bu gibi bir itiraz yapılmak istenildiği zaman, mevzuunun, esasının yazı ile tesbitidir. Bir taktırle, yahut yazılı

hulâsa ile mevzu ifade olunsun. Ondan sonra burada serbesçe mütalea serdolunabilir. Maksat budur. Yoksa bütün itiraz ve tenkit kesilmiştir, yalnız burada tezler okunacaktır gibi bir mana hatırmıza gelmemiştir. Eğer ifade böyle bir manayı veriyorsa ifadedeki kusuru bağışlamanızı rica ederim (Alkışlar).

İkinci ricam komisyonlar içindir. İlmî ve idarî diye komisyonlar ayırmıştık. Yarın saat 10-10,5 ta idarî komisyon azalarının teşriflerini rica ederim. Bunlar: Nizamname, Takrirler ve Teklifler ve Bütçe Komisyonlarıdır. Bu komisyonlar yarın saat 10-10,5 arasında toplanacaktır. Öbür komisyonlar da öbür gün aynı saatte toplanacaklardır. İkisini bir arada idare müşküldür. Onun için böyle yaptık.

Başkan — Bugün müzakeremiz bitti. Kurultay yarın saat 14 te toplanacaktır.

Kapanma saati
17,30